

D. Xayitboy
“TIQXMMI” MTU ning
Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti assistenti

SUG’ORILADIGAN YERLARNING UNUMDORLIGINI SIFAT JIHATIDAN BAHOLASH MASALALARI

Annotatsiya: Bizning respublikamizda, tabiiyki, sug’oriladigan tuproq unumdorligini baholashga katta e’tibor beriladi. Chunki, mamlakatimizda yetishtiriladigan qishloq xo’jalik mahsulotlarining 95% idan ortiqrog’i ana shu yerlardayetishtiriladi. Ma’lumki, turli qishloq xo’jalik ekinlari, tuproq unumdorligiga har xil talab qo’yadilar. Masalan, ayrim o’simliklar nordon muhitda yaxshi rivojlansalar, ayrim o’simliklar esa kuchsiz ishqoriy muhitda yaxshi o’sib hosil beradilar. Shuning uchun ham, tuproq unumdorligi, ma’lum bir o’simlik turi yoki guruhlari uchun baholanadi. O’zbekistonda tuproq unumdorligi, asosiy qishloq xo’jalik ekini, g’o’za uchun belgilanadi. Tuproq unumdorligi, keng ma’noda tuproqlarning hamma xos - sa va xususiyatlari, shuningdek, shu joyning ekologik sharoiti ta’sirining yig’indisi sifatida namoyon bo’ladi. Bugungi kunda tuproqlarni baholashda yagona fikrning yo’qligini, ta’kidlab o’tish kerak.

Kalit so’zlar: Yer fondi, yer resurslari, bonitirovka, yer turlari, qishloq xo’jaligi, bonitet bali, maqbullashtirish, yer tuzish, yer kadastri, ijara, yer kodeksi, sug’oriladigan ekin yerlar.

Abstract: In our republic, much attention is paid to the evaluation of naturally irrigated soil fertility. Because more than 95% of the agricultural products grown in our country are grown here. It is known that different agricultural crops have different requirements for soil fertility. For example, some plants grow well in an acidic environment, and some plants grow well in a weakly alkaline environment. Therefore, soil fertility is evaluated for a specific type or group of plants. In Uzbekistan, soil fertility is determined for the main agricultural crop, cotton. will be It should be noted that there is no single opinion on the evaluation of soils today.

Key words: Land fund, land resources, credit rating, land types, agriculture, credit score, optimization, land structure, land cadastre, rent, land code, irrigated cropland

Аннотация: В нашей республике большое внимание уделяется оценке плодородия естественно орошаемых почв. Потому что более 95% сельскохозяйственной продукции, выращиваемой в нашей стране, выращивается здесь. Известно, что разные сельскохозяйственные культуры имеют разные требования к плодородию почвы. Например, некоторые растения хорошо растут в кислой среде, а некоторые растения хорошо растут в слабощелочной среде. Поэтому плодородие почвы оценивается для конкретного вида или группы растений. В Узбекистане плодородие почвы определяется для основной сельскохозяйственной культуры – хлопка. Следует отметить, что единого мнения по оценке почв на сегодняшний день нет.

Ключевые слова: Земельный фонд, земельные ресурсы, кредитный рейтинг, типы земель, сельское хозяйство, кредитный рейтинг, оптимизация, структура земель, земельный кадастр, арендная плата, Земельный кодекс, орошаемые пахотные земли.

Kirish.Hozirgi vaqtda global ekologik inqiroz tahdidlari kuchayib borayotgan bir vaqtda tuproqni degradatsiya jarayonlaridan muhofaza qilish dunyo miqyosidagi dolzarb

muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu muammoning muhimligi shundaki, tuproq degradatsiyasi jarayonini bartaraf etmasdan va Yer sharining tuproq qatlamini saqlamay turib o'simlik va hayvonot olamini, suv va havo tozaligini saqlashning imkoni yo'q. Shunday ekan, biosferaning normal ishlashini saqlay olmasdan insoniyat hayotining ekologik farovonligini saqlashning imkoni yo'qdir.

Dunyo bo'yicha sug'oriladigan tuproqlarning unumdorligining sifati va tarkibi yil sayin o'zgarishga uchramoqda, jumladan, «dunyoda 1,5 mlrd. gektar haydaladigan yerlarning 0,4 mlrd. gektari yuqori sifatli, 0,8 mlrd. gektari yaxshi sifatli va 0,3 mlrd. gektari unumsiz yerlardir. Tuproqlarning sho'rlanishi unumdorlikning pasayishiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda». Shu sababli tuproqlarning unumdorligiga ta'sir etuvchi degradatsiya jarayonlarini aniqlash, bunday salbiy jarayonlarni oldini olishga qaratilgan ilmiy yechimlar ishlab chiqish orqali tuproq unumdorligini oshirish va muhofazalash hamda yer resurslaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ishlab chiqarishning har qanday vositalaridan to'g'ri va oqilona foydalanish ko'p jihatdan uning muhim xususiyatlarini qanchalik chuqur va har tomonlama o'rganishga bog'liq. Shu bois, bugungi kunning dolzarb muammolaridan hisoblangan tuproqlar degradatsiyasining oldini olish hamda uning oqibatlarini bartaraf etishda eng avvalo tuproqlardan oqilona foydalanish, uning unumdorligini oshirish, sifatini, iqtisodiy bahosini, muhofazasini bilish, har xil o'simliklarni tuproq holatiga ko'ra ilmiy asoslangan holda ketma-ket ekish, tuproqqa to'g'ri ishlov berish talab etiladi.

Dunyoda turli salbiy jarayonlar ta'sirida degradatsiyaga uchragan, unumdorligi va sifat ko'rsatkichlari pasaygan yerlardan samarali foydalanish yo'llarini topish, ularning unumdorligini tiklash orqali qishloq xo'jaligi ekinlaridan ko'zlangan hosil olishga qaratilgan ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Bu borada, turli darajada eroziyaga uchragan tuproqlarning holatini o'rganish, hududga mos ekin turlarini tanlash va ekish, tuproq unumdorligini doimiy ravishda kuzatib borish orqali yer resurslarini boshqarishga oid ilmiy-tadqiqotlarga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Sug'oriladigan yerlarning unumdorligini sifat jihatidan baholash

Sug'oriladigan yerlarning unumdorligi, ekologik va iqtisodiy taraqqiyot uchun muhim bo'lgan bir mavzu hisoblanadi. Bu yerlar suv, oziq-ovqat resurslari, biologik bog'lar va faoliyatning sifatini ta'minlaydi. Shuningdek, ular turli turdagi ekosistemalarni o'z ichiga oladi va o'zgarishlarga oqibatga oshirishi mumkin. Bu maqolada, sug'oriladigan yerlarning unumdorligini sifat jihatidan baholash masalalari ko'rib chiqilgan va ularning muhimligi, ularni baholashda foydalaniladigan usullar, va bu baholashning o'ziga xos xulosalarini taqdim etilgan.

Sug'oriladigan yerlar va ularning ahamiyati:

Sug'oriladigan yerlar, suv, biologik anbarlar, yong'in resurslari, va biologik bog'lar kabi ekologik xususiyatlar bilan ajralib turadi. Ularning muhimligi, inson faoliyatining joriy vaqtidagi sifatini ta'minlashda, ekologik tizimlarni saqlashda va inson faoliyatining iqtisodiy muvozanatini ta'minlashda katta ahamiyatga ega.

Baholash usullari:

Sug'oriladigan yerlar yoki ularning unumdorligi sifat jihatidan baholash uchun turli usullar mavjud. Bu usullar o'z ichiga ekologik monitoring, biologik ko'rsatgichlar, ekologik nazorat, geografik axborot tizimlari va inson faoliyatining o'zgarishlarini ta'kiklashni o'z ichiga oladi.

Unumdorlikning o'ziga xos xulosalari:

Unumdorlikning baholanishi va o'ziga xos xulosalari, sug'oriladigan yerlar va ularning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatini aniqlashda yordam beradi. Ular unumdorligi o'rganish, unumdorlikni saqlash strategiyalarini yaratishda, va o'zgarishlarga qarshi kurashishda muhim ahamiyatga ega.

Muhokama va ko'zdan kechirish:

Sug'oriladigan yerlar va ularning unumdorligini sifat jihatidan baholash mavzusida muhokama, bu yerlarning muhimligi va ularning unumdorligi sifatini boshqarish usullarini ta'kidlashga yordam beradi. Shuningdek, bu maqola o'quvchilarning muhimlik darajasini oshirish, unumdorligi saqlashning ahamiyatini ta'kidlash va inson faoliyatining ekologik ta'siri haqida o'ylashlari uchun o'ziga xos fikrlar va fikrlar taqdim etadi.

XULOSA:

Sug'oriladigan yerlar va ularning unumdorligini sifat jihatidan baholash, ekologik va iqtisodiy taraqqiyot uchun muhimdir. Ularning baholanishi va unumdorligi saqlash uchun o'ziga xos usullar va strategiyalar yaratilishi muhimdir. Bu esa, inson faoliyatining ekologik ta'siri va tabiiy resurslarni muhofaza qilishning muhimligini ko'rsatadi.

Tuproq unumdorligining shakllanishida, tuproq paydo bo'lish jarayoni katta ahamiyat kasb etadi. Respublikamizning sug'oriladigan maydonlari nisbatan katta maydonlarni egallamaydi, lekin ular tuproq-iqlim mintaqalarida joylashgan. Masalan, yillik yog'in miqdori yoki samarali harorat yig'indisi shimoliy va janubiy regionlarda sezilarli darajada farqlanadi. Iqlim sharoitining turlicligi, tuproq paydo qiluvchi jinslarning tarkibi, yoshi, shakllanishi bilan bog'liq holda, tuproqlarning har xil unumdorlik darajasiga ega bo'lishiga sabab bo'ladi. Shuning uchun ham, tuproq unumdorligi baholashda tuproq paydo qiluvchi jinslar genezisi, joylarning issiqlik resurslari bilan ta'minlanishi, tuproq grunt qatlamining drenlashganligi, yon-bag'irlarning ekspozitsiyasi hamda nishabligi va shu kabilar hisobga olinmog'i lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jabborov O.A. Sug'oriladigan tuproqlar unumdorligi dinamikasi va uni oshirish yo'llari. Avtoreferat. 2021. -41 b
2. Maxkamova D.Y., Abdullaeva X.B. Sug'oriladigan o'tloqi-allyuvial tuproqlarning mexanik tarkibi. XXI asr – intellektual yoshlar asri mavzusidagi Respublika ilmiy va ilmiy-nazariy anjuman materiallari.2021. –B.233-234
3. Махкамова Д.Ю. Общие физические свойства почв Джизакской степи. Принципы и технологии экологического производства в сельском, лесном и рыбном хозяйстве. Материалы 68-ой Международной научно-практической конференции, посвященной Году экологии в России. Министерство сельского хозяйства Российской Федерации; Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение — высшее

учебное заведение «Рязанский государственный агротехнологический университет имени П. А. Костичева». 2017.- С 423-427

4. Maxsudov X.M., Gafurova L.A. O'zbekistonning eroziyaga uchragan tog' va tog' oldi tuproqlari. // O'zbekistonning tuproqlari va 151 unumdorligini oshirishning ayrim yo'nalishlari", Mexnat, T., 1998.

5. Qo'ziyev R. Q, Sektimenko Y. V. Pochvi Uzbekistana. T.: "EXTREMIUM PRESS", 2019 –bet 115 – 117.